

ŁĄCZENIE SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH

**Regulacje prawnorachunkowe
w Kodeksie spółek handlowych
i innych ustawach**

Dawid Rejmer

ŁĄCZENIE SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH

**Regulacje prawnorachunkowe
w Kodeksie spółek handlowych
i innych ustawach**

Dawid Rejmer

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 stycznia 2023 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Ewa Walińska

Dr hab. Aleksander J. Witosz

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegat przystugujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-294-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Przedmowa	13
Wstęp	15
Rozdział 1	
Kluczowe zagadnienia prawa bilansowego dotyczące łączenia się spółek	21
1. Uwagi wprowadzające	21
1.1. Obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania sprawozdania finansowego przez spółki prawa handlowego	21
1.2. Spółki, do których stosuje się ustawę o rachunkowości	23
1.3. Spółki, które są zobowiązane do stosowania MSR i MSSF oraz w zakresie tam nieuregulowanym stosują ustawę o rachunkowości	23
1.4. Spółki, które podjęły decyzję o stosowaniu MSR, MSSF oraz w zakresie tam nieuregulowanym ustawy o rachunkowości	24
2. Sprawozdanie finansowe	25
3. Konstrukcja bilansu: aktywa i pasywa	28
3.1. Definicja bilansu	28
3.2. Definicja aktywów	28
3.2.1. Uwagi wprowadzające	28
3.2.2. Kontrola nad zasobem	30
3.2.3. Zdarzenia przeszłe	31
3.2.4. Przyszłe korzyści ekonomiczne	32
3.2.5. Wiarygodnie określona wartość	34
3.3. Struktura aktywów	36
3.4. Definicja pasywów	37
3.5. Definicja zobowiązania	40
3.5.1. Uwagi wprowadzające	40
3.5.2. Zdarzenia przeszłe	41
3.5.3. Wpływ korzyści ekonomicznych	42
3.5.4. Wiarygodna wycena	43

3.6. Kapitał własny	45
3.6.1. Uwagi wprowadzające	45
3.6.2. Kapitał podstawowy	46
3.6.3. Kapitały zapasowe i rezerwowe	47
4. Rachunek zysków i strat oraz jego wpływ na kształtowanie kapitału własnego	50

Rozdział 2

Plan połączenia jako kluczowy dokument procedury łączenia się spółek – perspektywa prawa handlowego i prawa bilansowego	54
1. Uwagi wprowadzające	54
2. Sposoby ustalenia oraz prezentacji stosunku wymiany	55
2.1. Istota stosunku wymiany	55
2.2. Sposoby ustalenia stosunku wymiany	56
2.2.1. Uwagi wprowadzające	56
2.2.2. Ustalenie stosunku wymiany na podstawie wyceny udziałów lub akcji	56
2.2.3. Ustalenie stosunku wymiany na podstawie wartości aportowej przejmowanego majątku	67
2.2.4. Ustalenie stosunku wymiany na podstawie współczynnika cena do zysku oraz wskaźnika zysk na akcję	68
2.2.5. Ustalenie stosunku wymiany na podstawie negocjacji między łączącymi się spółkami	72
2.3. Brak jednego poprawnego stosunku wymiany	74
2.4. Dopuszczalność występowania wielu stosunków wymiany dla danego połączenia	75
2.5. Ustalenie stosunku wymiany w drodze negocjacji a prawa wspólników	78
2.6. Dopuszczalność prezentacji stosunku wymiany w liczbach wymiernych	81
3. Dopłaty w spółce przejmującej lub nowo związanej – perspektywa prawna i księgowa	88
3.1. Wysokość maksymalnych dopłat	88
3.2. Dopłaty a stosunek wymiany	95
3.3. Dobrowolność dopłat	97
3.4. Ujęcie księgowe dopłat od wspólników	99
3.5. Źródło pokrycia i źródło finansowania dopłat dla wspólników	101
3.6. Brak źródła pokrycia dopłat w kapitałach własnych	107
4. Ustalenie wartości majątku spółki i oświadczenie o stanie księgowym spółki	110
4.1. Brak konieczności ustalenia wartości majątku spółki przejmującej	110
4.1.1. Wykładnia językowa i wykładnia celowościowa art. 499 § 2 pkt 3 k.s.h.	110

4.1.2. Stanowisko większościowe (odmienne) – obowiązek ustalenia wartości majątku spółki przejmującej	116
4.1.3. Polemika ze stanowiskiem większościowym	119
4.1.4. Oświadczenie o stanie księgowym	124

Rozdział 3

Etapy procedury połączenia pozostające w związku z problematyką rachunkowości

1. Sprawozdanie uzasadniające połączenie	131
1.1. Uwagi wprowadzające	131
1.2. Uzasadnienie stosunku wymiany	132
1.3. Zakres ujawnianych informacji	134
1.4. Szczególne trudności związane z wyceną udziałów lub akcji	135
1.5. Termin sporządzenia sprawozdania uzasadniającego połączenie	136
1.6. Informacje o charakterze rachunkowym w sprawozdaniu uzasadniającym połączenie	137
2. Obowiązki informacyjne zarządów spółek uczestniczących w połączeniu ...	137
2.1. Uwagi wprowadzające	137
2.2. Rodzaje zmian w aktywach i pasywach będące przedmiotem obowiązku informacyjnego	139
2.3. Analiza pojęcia „istotnych” zmian w aktywach i pasywach	141
2.4. Proponowane kierunki zmian legislacyjnych	146
3. Badanie planu połączenia	147
3.1. Uwagi wprowadzające	147
3.2. Cel badania planu połączenia w Polsce oraz w wybranych państwach europejskich	148
3.3. Biegły badający plan połączenia a biegły sądowy	153
3.4. Brak wymagań dotyczących niezależności biegłego	159
3.5. Kwalifikacja prawna badania biegłego	162
3.5.1. Uwagi wprowadzające	162
3.5.2. Badanie biegłego jako usługa atestacyjna	162
3.5.3. Badanie biegłego jako odrębny rodzaj opinii	164
3.5.4. Analiza rozwiązania przyjętego w ustawodawstwie francuskim ...	165
3.5.5. Opinia z badania a <i>fairness opinion</i>	167
3.6. Przedmiot badania i metoda pracy biegłego	169
3.7. Opinia biegłego	174
3.8. Wyłączenie obowiązku badania planu połączenia przez biegłego	178

Rozdział 4

Metody i rozliczenie połączenia spółek w świetle prawa bilansowego

1. Uwagi wprowadzające i terminologiczne	182
1.1. Połączenia w sensie prawnym, rachunkowym i ekonomicznym	182
1.2. Uwagi terminologiczne	183

1.3. Zakres stosowania przepisów ustawy o rachunkowości o połączeniu spółek	185
1.4. Istniejące metody rachunkowego rozliczenia połączenia	188
1.5. Metoda rachunkowego rozliczenia połączenia a prawa wspólników i kapitały własne spółki	190
2. Metoda łączenia udziałów	191
2.1. Warunki zastosowania metody łączenia udziałów	191
2.2. Przebieg stosowania metody łączenia udziałów	194
3. Metoda nabycia	197
3.1. Przebieg stosowania metody nabycia – uwagi wprowadzające	197
3.2. Wartość księgową aktywów i pasywów	198
3.3. Aktywa i pasywa podlegające ujawnieniu	200
3.4. Wartość godziwa aktywów i pasywów spółki przejętej	201
3.5. Wyłączenie kapitału własnego spółki przejętej	205
3.6. Cena przejęcia	206
3.6.1. Uwagi wprowadzające	206
3.6.2. Cena rynkowa nowych udziałów lub akcji przyznanych wspólnikom spółki przejmowanej lub spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki	207
3.6.3. Cena nabycia udziałów lub akcji własnych przyznanych wspólnikom spółki przejmowanej	208
3.6.4. Wartość godziwa innych form zapłaty	211
3.6.5. Wpływ dopłat od wspólników na cenę przejęcia	211
3.6.6. Korekta ceny przejęcia a plan połączenia	214
3.7. Rozpoznanie wartości firmy lub ujemnej wartości firmy	217
3.8. Ustalenie, która ze spółek jest spółką przejmującą, a która przejętą	219
3.8.1. Uwagi wprowadzające	219
3.8.2. Stanowisko pierwsze	220
3.8.3. Stanowisko drugie	222
3.8.4. Metoda nowej jednostki jako rodzaj metody nabycia	230
4. Wpływ wyboru metody rozliczenia połączenia na kapitał własny spółki przejmującej lub nowo zawiązanej	233
4.1. Uwagi wprowadzające	233
4.2. Metoda łączenia udziałów a zmiana kapitału własnego	234
4.3. Metoda nabycia a zmiana kapitału własnego	235
4.3.1. Uwagi wprowadzające	235
4.3.2. Połączenie rozliczane przez przyznanie nowych udziałów lub akcji	236
4.3.3. Połączenie rozliczane przez przyznanie udziałów lub akcji własnych	241
4.4. Prezentacja dodatniego kapitału powstającego w wyniku połączenia w sprawozdaniu finansowym spółki przejmującej lub nowo zawiązanej	243

4.5. Prezentacja ujemnego kapitału powstającego w wyniku połączenia w sprawozdaniu finansowym spółki przejmującej lub nowo zawiązanej	246
5. Rozliczenie połączenia zgodnie z MSSF	250
5.1. Zakres stosowania	250
5.2. Przepisy właściwe dla rachunkowego rozliczenia połączeń jednostek pozostających pod wspólną kontrolą	253
5.3. Wybrane różnice między rozliczeniem połączenia zgodnie z MSR i MSSF a rozliczeniem połączenia zgodnie z ustawą o rachunkowości	257

Rozdział 5

Wpływ rozliczenia połączenia na sytuację korporacyjną spółek biorących

w nim udział oraz ich wspólników	259
1. Uwagi wprowadzające	259
2. Wpływ rachunkowego rozliczenia połączenia na sumę dywidendową	260
2.1. Sposób obliczenia sumy dywidendowej	260
2.2. Wpływ ujemnego kapitału z połączenia na sumę dywidendową	261
2.3. Metoda łączenia udziałów a suma dywidendowa	263
2.4. Metoda nabycia a suma dywidendowa	265
2.4.1. Wyłączenie zysku spółki przejmowanej lub spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki	265
2.4.2. Amortyzacja wartości firmy lub odpisy od ujemnej wartości firmy	266
2.4.3. Wpływ metody ustalenia ceny przejęcia w połączeniu realizowanym etapami na wartość firmy	268
3. Rozliczenie połączenia a prawa korporacyjne wspólników spółki przejmującej lub nowo zawiązanej	272
4. Rozliczenie połączenia a pokrycie kapitału zakładowego	275
4.1. Uwagi wprowadzające	275
4.2. Pokrycie kapitału zakładowego w metodzie nabycia	278
4.3. Pokrycie kapitału zakładowego w metodzie łączenia udziałów	281
4.4. Pokrycie kapitału zakładowego w sensie prawnym	282
5. Zamknięcie ksiąg rachunkowych i obowiązki sprawozdawcze	286
5.1. Uwagi wprowadzające	286
5.2. Obowiązek dokonania inwentaryzacji a dzień połączenia	288
5.3. Obowiązek sporządzenia sprawozdania finansowego za spółkę przejmowaną lub spółkę łączącą się przez zawiązanie nowej spółki	290
5.4. Sprawozdanie finansowe sporządzane za spółkę przejmowaną lub spółkę łączącą się przez zawiązanie nowej spółki jako sprawozdanie roczne	291
5.5. Obowiązek badania sprawozdania finansowego sporządzonego za spółkę przejmowaną lub spółkę łączącą się przez zawiązanie nowej spółki	293

5.6. Obowiązek przedstawienia do zatwierdzenia sprawozdania finansowego sporządzonego za spółkę przejmowaną lub za spółkę łączącą się przez zawiązanie nowej spółki	295
5.7. Zagadnienie podziału zysku spółki przejmowanej lub spółki łączącej się przez zawiązanie nowej spółki w kontekście rachunkowych zasad rozliczenia połączenia	297
5.8. Obowiązek złożenia sprawozdania finansowego spółki przejmowanej lub spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki do rejestru	302
Podsumowanie i wnioski <i>de lege ferenda</i>	305
1. Swoboda w określaniu stosunku wymiany	305
2. Pokrycie dopłat przy połączeniu przez przejęcie oraz wpływ dopłat na ustalenie wartości firmy	307
3. Możliwość wyboru metody księgowego rozliczenia połączenia	308
4. Możliwość przeszacowania wartości aktywów z wartości bilansowej do wartości godziwej	308
5. Możliwość wykazania dodatkowego aktywa „wartość firmy”	309
6. Możliwość utworzenia kapitału zakładowego nieznajdującego pokrycia w majątku spółki przejmowanej lub spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki	310
7. Wpływ metody księgowego rozliczenia połączenia na prawa wspólników, w szczególności na prawo do zysku	311
8. Możliwość wpływu spółek uczestniczących w połączeniu na sumę dywidendową po połączeniu	313
9. Uwaga końcowa	314
Bibliografia	315
Orzecznictwo	323

PRZEDMOWA

Niniejsza publikacja jest oparta na rozprawie naukowej obronionej w 2022 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. W tym miejscu pragnę podziękować następującym osobom: profesorowi Konradowi Osajdzie za wysłuchanie mojej propozycji tematu rozprawy doktorskiej i wskazanie najlepszego możliwego promotora do zagadnienia będącego przedmiotem niniejszej publikacji; doktorowi habilitowanemu Arturowi Nowackiemu, promotorowi mojej rozprawy, za wszelką pomoc, życzliwość oraz konstruktywną polemikę, która sprawiła, że praca doktorska przyjęła swój ostateczny kształt; profesorowi Tomaszowi Sójce oraz profesorowi Krzysztofowi Oplustilowi, recenzentom mojej rozprawy, za wszelkie wskazówki oraz zachętę do opublikowania pracy doktorskiej. Wielkie podziękowania należą się także mojej rodzinie, a zwłaszcza mojej żonie za wsparcie w tej kilkuletniej pracy oraz mojej mamie za inspirację, żeby pójść w jej ślady.

Motywacją do zajęcia się zagadnieniem rachunkowych aspektów łączenia spółek kapitałowych były moje doświadczenia zawodowe. Łączenie się spółek wywołuje praktyczne problemy na styku prawa handlowego i rachunkowości, które trudno jest rozwiązać bez pogłębionej analizy obu tych obszarów. Z racji swojego wykształcenia, zarówno prawniczego, jak i rachunkowego, dostrzegłem w tym zagadnieniu szansę na zaproponowanie rozwiązań, które mogą być przydatne tak z punktu widzenia teorii prawa, jak i dla praktyków zmagających się z wymagającymi procesami łączenia się spółek.

Publikacja skierowana jest do prawników, księgowych, biegłych rewidentów, dyrektorów finansowych oraz innych osób zaangażowanych w procesy łączenia się spółek. Wartością publikacji są praktyczne przykłady obrazujące możliwość strukturyzowania połączenia od strony prawnej i rachunkowej, ze wskazaniem konsekwencji dla spółek i ich wspólników. Mam nadzieję, że treści zawarte w tej książce będą dla Państwa inspirujące.

Dawid Rejmer

WSTĘP

Połączenia spółek w rozumieniu Kodeksu spółek handlowych są częścią szerszego zjawiska gospodarczego nazywanego fuzjami i przejęciami (ang. *mergers and acquisitions*). Działania uczestników rynku w tym zakresie najczęściej będą przybierały formę prawną zawierania umów sprzedaży udziałów lub akcji czy dokonywania zmian w strukturze podmiotów poprzez procesy transformacyjne (połączenia, podziały, przekształcenia). Niniejsza publikacja koncentruje się na połączeniach w rozumieniu Kodeksu spółek handlowych, czyli zarówno takich, które wpisują się w kategorię fuzji i przejęć, jak i takich, które są dokonywane wyłącznie w celu zmiany struktury istniejącej już grupy kapitałowej.

Łączenie spółek jest przedmiotem regulacji zarówno prawa handlowego, jak i – między innymi – prawa bilansowego oraz prawa podatkowego. W niniejszej publikacji aspekty podatkowe zostały pominięte, a akcent został położony na analizę łączenia spółek na styku prawa handlowego i prawa bilansowego. Wybór zagadnienia został podyktowany potrzebą pogłębionego spojrzenia na kwestię łączenia spółek w zakresie wzajemnego oddziaływania na siebie norm prawa handlowego oraz bilansowego. W literaturze przedmiotu można spotkać w zasadzie wyłącznie ujęcia jednostronne, czyli takie, które analizują zagadnienie albo od strony prawa handlowego, albo od strony prawa bilansowego. Nie jest to podejście trafne, skoro szereg pojęć bilansowych (jak kapitał zakładowy, kapitał zapasowy, zysk) jest elementem także regulacji prawa handlowego. Wymagają one wyjaśnienia na tle całokształtu regulacji prawa bilansowego, które poprzez te pojęcia wpływa na funkcjonowanie prawa handlowego. Należy zwrócić uwagę, że łączenie spółek jest szczególnym wydarzeniem zarówno od strony prawa handlowego, jak i prawa bilansowego. Jest ono na tyle istotne, że podstawowe akty prawne regulujące tę materię (Kodeks spółek handlowych oraz ustawa o rachunkowości) zawierają wyodrębnione części (dział, rozdział) dotyczące wyłącznie tego wydarzenia. Powyższe uzasadnia spojrzenie na połączenie z szerszej perspektywy, ściśle łączącej perspektywę prawa handlowego z perspektywą prawa bilansowego.

Łączenie spółek nie jest instytucją nową, było ono przedmiotem regulacji jeszcze pod rządami Kodeksu handlowego, a nawet wcześniej. Obecny kształt regulacji

prawnohandlowych oraz bilansowych został w dużej mierze podyktowany procesem integracji Polski z Unią Europejską. Prawodawca europejski przywiązuje dużą wagę do instytucji łączenia spółek, czemu daje wyraz chociażby przez rozporządzenie dotyczące stosowania międzynarodowych standardów rachunkowości oraz dotyczące tej kwestii dyrektywy.

Publikacja odpowiada na następujące pytania:

1. W jakim zakresie przepisy prawa handlowego, znajdujące się w Kodeksie spółek handlowych i regulujące kwestię łączenia spółek, są spójne bądź niespójne z przepisami prawa bilansowego?
2. W jaki sposób przepisy prawa bilansowego wpływają na pozycję interesariuszy połączenia, tj. spółek przejmujących, przejmowanych, łączących się przez zawiązanie nowej spółki, nowo zawiązanych oraz ich wspólników?
3. Czy, a jeżeli tak, to w jakim zakresie, wskazana byłaby korekta obowiązujących w Polsce przepisów regulujących połączenie spółek w zakresie kwestii bilansowych?

Ponadto konieczne jest też udzielenie odpowiedzi na następujące pytania uzupełniające:

1. W jaki sposób należy interpretować odwołania do pojęć bilansowych zawarte w przepisach Kodeksu spółek handlowych dotyczących połączenia spółek?
2. Czy, a jeżeli tak, to w których przypadkach, analiza prawa bilansowego może pomóc przy rozważaniu problemów interpretacyjnych powstających na gruncie regulacji dotyczącej połączenia spółek zawartej w Kodeksie spółek handlowych?
3. W jaki sposób kwestie połączenia spółek, na styku prawa handlowego i prawa bilansowego, są regulowane przez prawodawcę europejskiego oraz jakie wnioski wynikają z tych regulacji dla oceny prawidłowości implementacji dyrektywy 2017/1132 do polskiego porządku prawnego?

Punktem wyjścia jest przyjęcie założenia, że prawne uwarunkowania połączenia wpływają na jego księgowo rozliczenie, jak również, że sposób tego rozliczenia wpływa na prawa i obowiązki głównych interesariuszy procesu połączenia, tj. spółki przejmowanej i spółki przejmującej lub spółek łączących się oraz spółki nowo zawiązanej oraz ich wspólników¹. Celem publikacji nie jest powielanie szczegółowej analizy ani samych prawnohandlowych aspektów łączenia spółek, ani zagadnień *stricto* rachunkowych, które doczekały się już licznych opracowań. Celem publikacji jest natomiast wyciągnięcie wniosków z dotychczasowych opracowań z zakresu prawa handlowego i prawa bilansowego, rozpatrywanych jednak łącznie, a nie w oderwaniu od siebie.

¹ Przez „wspólników” rozumiem zarówno wspólników, jak i akcjonariuszy. Ilekroć w publikacji posługuję się pojęciem „rachunkowe”, należy to rozumieć szeroko, jako wynikające z całego systemu rachunkowości, a nie jako odnoszące się wyłącznie do ksiąg rachunkowych.

Rozdział 1

KLUCZOWE ZAGADNIENIA PRAWA BILANSOWEGO DOTYCZĄCE ŁĄCZENIA SIĘ SPÓŁEK

1. Uwagi wprowadzające

1.1. Obowiązek prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania sprawozdania finansowego przez spółki prawa handlowego

Prawo handlowe zakresem swojej regulacji obejmuje w szczególności podmioty, których celem jest prowadzenie przedsiębiorstwa, przy czym spółki osobowe¹ mogą być zawiązane wyłącznie w celu prowadzenia przedsiębiorstwa, a spółki kapitałowe mogą być zawiązane w każdym celu prawnie dopuszczalnym. Ustawodawca przesądził wprost, że ani spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, ani prosta spółka akcyjna nie musi prowadzić przedsiębiorstwa². W odniesieniu do spółki akcyjnej ustawodawca zrezygnował z określania celu jej zawiązania, co należy rozumieć w ten sposób, że spółka ta również może być zawiązana w każdym celu prawnie dopuszczalnym³.

¹ Spółka cywilna, mimo że jest zaliczana do spółek osobowych uregulowanych w Kodeksie cywilnym, nie stanowi przedmiotu rozważań w niniejszym rozdziale. Rachunkowość spółki cywilnej jest w praktyce najbardziej zbliżona do rachunkowości spółki jawnej.

² Por. art. 151 § 1 oraz art. 300¹ § 1 k.s.h. Inaczej na gruncie Kodeksu handlowego, gdzie spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością można było zawiązać tylko w celach gospodarczych (por. art. 158 k.h. w brzmieniu pierwotnym).

³ W doktrynie i orzecznictwie powszechnie aprobowany jest pogląd o możliwości utworzenia spółki akcyjnej w każdym celu prawnie dozwolonym, por. m.in.: uchwałę SN z 13.01.2006 r., III CZP 122/05; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2018, komentarz do art. 301, nb 8–19; M. Bieniak [w:] J. Bieniak i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2019, komentarz do art. 301, nb 23; W. Popiołek [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2015, komentarz do art. 301, nb 2; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018, komentarz do art. 301, nb 1; A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych*, t. 2, *Komentarz do art. 310–633*, Warszawa 2017, komentarz do art. 301, nb 1.

Niezależnie od możliwości istnienia spółek kapitałowych, które zostały powołane w innym celu niż prowadzenie przedsiębiorstwa, należy przyjąć, że w praktyce celem zawierania zdecydowanej większości spółek kapitałowych oraz wszystkich spółek osobowych jest prowadzenie przedsiębiorstwa.

Prowadzenie przedsiębiorstwa wiąże się z kolei z zachodzeniem określonych zdarzeń (w tym z występowaniem operacji gospodarczych), które mają znaczenie z punktu widzenia rachunkowości. Nie ulega wątpliwości, że prowadząc przedsiębiorstwo, spółka sporządza ewidencję rachunkową, która jest jednym ze składników niemajątkowych przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej⁴.

Rodzaj prowadzonej przez spółkę ewidencji zależy od kryteriów formalnych oraz ilościowych. Kryteriami formalnymi są forma prawna oraz rodzaj wykonywanej przez spółkę działalności. Kryteria ilościowe to wysokość przychodu, suma bilansowa oraz stan zatrudnienia. Można zatem przyjąć następujący podział spółek występujących w obrocie:

- 1) spółki, do których nie stosuje się ustawy o rachunkowości (z wyjątkiem obowiązku złożenia przez kierownika jednostki oświadczenia o braku obowiązku sporządzenia i złożenia rocznego sprawozdania finansowego, które to oświadczenie składa się we właściwym rejestrze sądowym)⁵;
- 2) spółki, które fakultatywnie mogą stosować ustawę o rachunkowości⁶;
- 3) spółki, do których stosuje się ustawę o rachunkowości⁷;

⁴ Por. art. 55¹ pkt 9 k.c. Prowadzenie ewidencji rachunkowej dostosowanej do rodzaju i rozmiaru przedsiębiorstwa było wymagane już na gruncie Kodeksu handlowego, który wskazywał na podstawowe wymogi rachunkowe w czasach, kiedy nie istniały jeszcze formalne regulacje prawne dotyczące rachunkowości (por. art. 54–59 k.h. w brzmieniu pierwotnym).

⁵ Są to spółki jawne oraz spółki partnerskie, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły mniej niż równowartość w walucie polskiej 2 mln euro (por. art. 2 ust. 1 pkt 2, art. 2 ust. 2a, art. 70a u.r.). Wbrew pozorom skala zjawiska jest spora. Zgodnie z publikacją GUS *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2018 rok* łączna liczba spółek handlowych, spółek cywilnych oraz zarejestrowanych działalności gospodarczych wyniosła na koniec 2018 r. 3.891.500 podmiotów, z czego: działalności gospodarcze stanowiły 3.111.733 (80%), spółki cywilne 289.859 (7,5%), spółki jawne 35.753 (1%), spółki partnerskie 2376 (0,06%). Oznacza to, że łączny udział podmiotów, które mogą zostać zwolnione od prowadzenia pełnej księgowości z uwagi na kryteria ilościowe, wynosi około 90% spośród wszystkich spółek handlowych, cywilnych i osób prowadzących działalność gospodarczą. Same spółki prawa handlowego, spółki jawne i partnerskie stanowią około 8% w stosunku do wszystkich spółek (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow/zmiany-strukturalne-grup-podmiotow-gospodarki-narodowej-w-rejestrze-regon-2018-rok,1,23.html>, dostęp: 1.05.2019 r.).

⁶ Są to spółki jawne oraz spółki partnerskie, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły mniej niż równowartość w walucie polskiej 2 mln euro i które zdecydowały się stosować zasady wynikające z ustawy o rachunkowości, pomimo braku takiego obowiązku, i które zawiadomiły o tym fakcie właściwy urząd skarbowy (por. art. 2 ust. 2 u.r.).

⁷ Są to: spółki komandytowe, komandytowo-akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością, proste spółki akcyjne oraz akcyjne (por. art. 2 ust. 1 pkt 1), jak również spółki jawne i partnerskie, które przekroczyły progi ilościowe lub takie, których wspólnikiem jest inna spółka prawa handlowego.

- 4) spółki, które są zobowiązane do stosowania MSR, MSSF oraz w zakresie tam nieuregulowanym stosują ustawę o rachunkowości⁸;
- 5) spółki, które podjęły decyzję o stosowaniu MSR, MSSF oraz w zakresie tam nieuregulowanym stosują ustawę o rachunkowości.

1.2. Spółki, do których stosuje się ustawę o rachunkowości

Skala prowadzonej działalności determinuje to, czy spółka może korzystać z uproszczonych zasad prowadzenia rachunkowości, czy też nakładane są na nią dodatkowe obowiązki. Można wyróżnić:

- 1) spółki, które są zaliczane do jednostek mikro⁹;
- 2) spółki, które są zaliczane do jednostek małych¹⁰;
- 3) spółki, które stosują standardowe zasady rachunkowości;
- 4) spółki, które stosują standardowe zasady rachunkowości i których sprawozdania finansowe podlegają obowiązkowemu badaniu przez biegłego rewidenta¹¹.

Rachunkowość jednostki obejmuje: 1) przyjęte zasady i polityki rachunkowości, 2) prowadzenie, na podstawie dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych, ujmując zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym, 3) okresowe ustalanie lub sprawdzanie drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów, 4) wycenę aktywów i pasywów oraz ustalenie wyniku finansowego, 5) sporządzenie sprawozdań finansowych, 6) gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji przewidzianej w ustawie o rachunkowości, 7) poddanie badaniu, składanie do właściwego rejestru sądowego, udostępnienie i ogłaszanie sprawozdań finansowych w przypadkach przewidzianych ustawą o rachunkowości¹².

1.3. Spółki, które są zobowiązane do stosowania MSR i MSSF oraz w zakresie tam nieuregulowanym stosują ustawę o rachunkowości

Obowiązek stosowania MSR oraz MSSF na podstawie art. 4 rozporządzenia (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z 19.07.2002 r. w sprawie stosowania międzynarodowych standardów rachunkowości¹³ został nałożony na spółki, jeżeli ich papiery wartościowe były dopuszczone do obrotu na regulowanym rynku któregośkolwiek

⁸ Por. art. 2 ust. 3 u.r.

⁹ Por. art. 3 ust. 1a i 1b w zw. z ust. 1e u.r.

¹⁰ Por. art. 3 ust. 1c i 1d w zw. z ust. 1e u.r.

¹¹ Por. art. 64 u.r.

¹² Por. art. 4 ust. 3 u.r.

¹³ Dz.Urz. WE L 243, s. 1.

z państw członkowskich, przy czym obowiązek ten dotyczy wyłącznie skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Polski ustawodawca rozszerza obowiązek stosowania MSR oraz MSSF na banki¹⁴. Stosowanie MSR oraz MSSF nie oznacza zupełnego wyłączenia stosowania przepisów ustawy o rachunkowości, ponieważ w zakresie nieuregulowanym (np. w zakresie dotyczącym terminów sporządzania sprawozdania finansowego) zgodnie z art. 2 ust. 3 u.r. stosuje się zasady określone w ustawie o rachunkowości¹⁵.

W związku z powyższym spółka będzie zobowiązana do sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego zgodnie z MSR oraz MSSF, jeżeli:

- 1) jest bankiem i dodatkowo jest jednostką dominującą wobec innych spółek, których sprawozdania finansowe podlegają konsolidacji;
- 2) jest spółką, która wyemitowała papiery wartościowe¹⁶, będące przedmiotem obrotu na rynku regulowanym w rozumieniu ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, przy czym do rynku regulowanego nie zalicza się alternatywnego systemu obrotu (ASO) ani zorganizowanej platformy obrotu (OTF)¹⁷, i dodatkowo jest jednostką dominującą wobec innych spółek, których sprawozdania finansowe podlegają konsolidacji.

1.4. Spółki, które podjęły decyzję o stosowaniu MSR, MSSF oraz w zakresie tam nieuregulowanym ustawy o rachunkowości

Poza spółkami, które są zobligowane do stosowania MSR oraz MSSF, ustawa o rachunkowości przewiduje, że niektóre inne spółki mogą dobrowolnie zdecydować się na stosowanie MSR i MSSF. Są to:

¹⁴ Por. art. 55 ust. 5 u.r.

¹⁵ A. Janicka [w:] *Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, red. E. Walińska, Warszawa 2018, komentarz do art. 55 ust. 5.

¹⁶ W celu określenia, które z instrumentów finansowych stanowią papiery wartościowe, należy posłużyć się definicją zawartą w art. 3 pkt 1 u.o.i.f., zgodnie z którą przez papiery wartościowe należy rozumieć: akcje, prawa poboru w rozumieniu Kodeksu spółek handlowych, prawa do akcji, warranty subskrypcyjne, kwity depozytowe, obligacje, listy zastawne oraz certyfikaty inwestycyjne. Dodatkowo za papiery wartościowe uważa się również inne zbywalne papiery wartościowe, w tym inkorporujące prawa majątkowe odpowiadające prawom wynikającym z akcji lub z zaciągniętego długu, które zostały wyemitowane na podstawie właściwych przepisów prawa polskiego lub obcego. Papierami wartościowymi są także inne zbywalne prawa majątkowe, które powstają w wyniku emisji, inkorporujące uprawnienie do nabycia lub objęcia papierów wartościowych określonych powyżej lub wykonywane poprzez dokonanie rozliczenia pieniężnego, odnoszące się do papierów wartościowych określonych powyżej, walut, stóp procentowych, stóp zwrotu, towarów oraz innych wskaźników lub mierników (prawa pochodne).

¹⁷ Por. art. 3 pkt 2 u.o.i.f. oraz art. 3 pkt 10b u.o.i.f. Więcej o różnicach między rynkiem regulowanym, ASO i OTF zob. w: M. Wierzbowski, P. Wajda [w:] *Prawo rynku kapitałowego. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, L. Sobolewski, P. Wajda, Warszawa 2018, komentarz do art. 3, pkt V.

- 1) spółki, które są emitentami papierów wartościowych, będących przedmiotem obrotu na rynku regulowanym – w zakresie sprawozdań jednostkowych¹⁸;
- 2) spółki, które ubiegają się lub zamierzają ubiegać się o to, żeby ich papiery wartościowe były emitowane na rynku regulowanym – w zakresie sprawozdań skonsolidowanych¹⁹ oraz sprawozdań jednostkowych²⁰;
- 3) spółki, które mają status jednostki dominującej niższego szczebla w rozumieniu ustawy o rachunkowości, jeżeli jednostka dominująca wyższego szczebla sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR i MSSF – w zakresie sprawozdania skonsolidowanego tejże jednostki dominującej niższego szczebla²¹;
- 4) spółki wchodzące w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca w rozumieniu ustawy o rachunkowości sporządza sprawozdanie finansowe na podstawie MSR i MSSF – w zakresie swoich sprawozdań jednostkowych²²;
- 5) oddziały przedsiębiorcy zagranicznego, jeżeli przedsiębiorca ten sporządza sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR i MSSF²³.

2. Sprawozdanie finansowe

Niezależnie od tego, które z omówionych zasad rachunkowości stosuje spółka, najważniejszym z punktu widzenia prawa handlowego celem prowadzenia ewidencji rachunkowej jest ustalenie rzeczywistego stanu aktywów i pasywów, poddanie tych aktywów i pasywów wycenie oraz ustalenie wyniku finansowego. Dokumentem, który w sposób zbiorczy prezentuje te informacje, jest sprawozdanie finansowe. Może być ono następnie poddane badaniu przez biegłego rewidenta i podlega zatwierdzeniu przez wspólników lub akcjonariuszy. Sprawozdanie finansowe składa się z:

- 1) bilansu,
- 2) rachunku zysków i strat,
- 3) informacji dodatkowej obejmującej wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia²⁴.

¹⁸ Por. art. 45 ust. 1a u.r. Oznacza to, że spółka będąca emitentem papierów wartościowych, które są przedmiotem obrotu na rynku regulowanym, musi sporządzać swoje sprawozdanie skonsolidowane na podstawie MSR i MSSF, natomiast w zakresie sprawozdania jednostkowego ma wybór, czy sporządzać je na podstawie ustawy o rachunkowości, czy też MSR i MSSF. Sprawozdanie „jednostkowe” bywa także określane mianem sprawozdania „statutowego”.

¹⁹ Por. art. 55 ust. 6 u.r.

²⁰ Por. art. 45 ust. 1a u.r. Przez sprawozdanie jednostkowe rozumie się sprawozdanie, które obejmuje jedynie odzwierciedlenie zdarzeń gospodarczych i operacji danej spółki jako osobnego podmiotu prawnego, bez uwzględniania zdarzeń gospodarczych i operacji spółek zależnych danej spółki (sprawozdanie skonsolidowane).

²¹ Por. art. 55 ust. 7 u.r.

²² Por. art. 45 ust. 1b u.r.

²³ Por. art. 45 ust. 1e u.r.

²⁴ Por. art. 45 ust. 2 u.r.

Książka zawiera szczegółową analizę zagadnień prawnych i rachunkowych dotyczących aspektów łączenia spółek kapitałowych. Omówiono w niej połączenia, które wpisują się w szersze pojęcie fuzji i przejęć (ang. *mergers and acquisitions*), a także te dokonywane w ramach reorganizacji struktury grupy kapitałowej lub holdingu. Wartością publikacji są praktyczne i inspirujące przykłady obrazujące możliwość strukturyzowania połączenia od strony prawnej i rachunkowej, ze wskazaniem konsekwencji dla spółek i ich wspólników.

Publikacja jest podyktowana potrzebą dwóch światów i spojrzenia na połączenie z perspektywy zarówno prawnohandlowej, jak i prawnobilansowej. Wskazuje ona na te zagadnienia prawnorachunkowe, które pozostają ze sobą w funkcjonalnym związku i na siebie wpływają.

W książce czytelnik znajdzie odpowiedź m.in. na pytania:

- jak rozumieć podstawowe pojęcia rachunkowe;
- jak ustalić stosunek wymiany udziałów lub akcji;
- jak określić maksymalne dopłaty w planie połączenia;
- jak sporządzić sprawozdanie uzasadniające połączenie;
- jak sporządzić opinię z badania planu połączenia;
- jak rozliczyć połączenie metodą nabycia oraz metodą łączenia udziałów;
- jaki wpływ na spółkę i wspólników mają prawne i rachunkowe aspekty połączenia.

Opracowanie jest przeznaczone przede wszystkim dla doradców podatkowych, księgowych, biegłych rewidentów oraz dyrektorów finansowych. Zainteresuje także prawników praktyków, m.in. adwokatów, radców prawnych, sędziów, notariuszy, komorników, jak również przedstawicieli środowiska naukowego.

Dawid Rejmer – doktor nauk prawnych; radca prawny; starszy członek międzynarodowej organizacji zrzeszającej specjalistów z zakresu finansów i rachunkowości – Association of Chartered Certified Accountants; partner w Kancelarii Finansowej LEX oraz ekspert Business Center Club. Autor ma praktyczne doświadczenie w prowadzeniu połączeń, podziałów i przekształceń spółek oraz w audycie sprawozdań finansowych.

9 788383 282947 W01P01

ISBN 978-83-8328-294-7

9 788383 282947

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

249 Zł (W TYM 5% VAT)